

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Zielonej Górze

LZG.411.1.4.2024

Pani
Anna Michalczuk
Starosta Żagański
ul. Dworcowa 39
68-100 Żagań

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

K/24/001 Realizacja wniosków pokontrolnych sformułowanych po kontroli P/18/108
„Ochrona zabytków w województwie lubuskim na wypadek sytuacji kryzysowych”.

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Starostwo Powiatowe w Żaganiu, ul. Dworcowa 39, 68-100 Żagań (dalej: <i>Starostwo, Urząd</i>)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Anna Michalczuk – Starosta Żagański od 23 maja 2024 r. Henryk Janowicz – Starosta Żagański od 23 listopada 2018 r. do 22 maja 2024 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Ewidencjonowanie i dokumentowanie zabytków podlegających ochronie.2. Opracowywanie i aktualizowanie planów w zakresie ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych.3. Realizacja zaplanowanych działań w zakresie ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych.4. Ochrona zabytków w sytuacjach kryzysowych.5. Realizacja wniosków pokontrolnych sformułowanych przez NIK.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2024 (do dnia zakończenia kontroli), z uwzględnieniem zdarzeń z okresu wcześniejszego, jeżeli miały istotny wpływ na zagadnienia objęte kontrolą.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli, Delegatura w Zielonej Górze
Kontrolerzy	Tomasz Przybysz, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do przeprowadzenia kontroli nr LZG/37/2024 z 25 kwietnia 2024 r. (akta kontroli str. 1-2, 3-4)

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej jako: *ustawa o NIK*.

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Powiat Żagański realizując wnioski pokontrolne NIK z 2018 r.³, sporządził Plan ochrony zabytków Powiatu Żagańskiego na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, który został uzgodniony z wojewodą lubuskim. Natomiast do dnia zakończenia kontroli NIK⁴ nie zostały sporządzone plany jednostkowe ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla wszystkich powiatowych zabytków. Powiat dysponował aktem prawa miejscowego dotyczącym problematyki zabytków, tj. Programem opieki nad zabytkami Powiatu Żagańskiego na lata 2021-2024.

W zakresie ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych Powiat podejmował współpracę z innymi organami i podmiotami, a także realizował przedsięwzięcia informacyjno-szkoleniowe. Urząd informował także o udzielonych dotacjach inne organy uprawnione do udzielania dotacji.

W związku z brakiem sytuacji kryzysowych dotyczących zabytków lub skutkujących koniecznością podwyższenia gotowości, Urząd jedynie monitorował możliwość wystąpienia zdarzeń niebezpiecznych, mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo mieszkańców i obiektów budowlanych.

Powiat nie dysponował kompletnymi i aktualnymi informacjami o zabytkach zlokalizowanych na obszarze Powiatu, co może utrudniać prowadzenie skutecznych działań na rzecz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Podkreślenia wymaga, że jeszcze w toku kontroli zadeklarowano działania, zamierzające do usunięcia stwierdzonej nieprawidłowości.

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Zawarte w wystąpieniu pokontrolnym z dnia 22 czerwca 2018 r. Nr LZG.410.003.10.2018, P/18/108.

⁴ Tj. do dnia 18 lipca 2024 r.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe⁵ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Ewidencjonowanie i dokumentowanie zabytków podlegających ochronie.

Opis stanu faktycznego

W Regulaminie Organizacyjnym Starostwa⁶ wskazano m.in., iż zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami wykonują:

- Referat Administracji, Obsługi, Polityki Społecznej i Rozwoju (opracowanie zasad przyznawania dotacji z budżetu Powiatu na prace konserwatorskie i restauratorskie przy zabytkach wpisanych do rejestru, przeprowadzenie procedury oceny formalnej wniosków o dotacje, rozliczanie dotacji wraz z kontrolą wykonania prac, wydawanie decyzji o umieszczeniu na zabytku nieruchomym wpisany do rejestru zabytków znaku informacyjnego o ochronie danego zabytku, ustanawianie społecznych opiekunów zabytków, monitorowanie realizacji Powiatowego Programu Ochrony Zabytków);
- Biuro Audytu Wewnętrznego, Kontroli i Zarządzania Kryzysowego (opracowanie projektów planów operacyjnych, w tym reagowania kryzysowego ochrony przed powodzią, ochrony zabytków, współpraca z powiatowymi służbami, inspekcjami i strażami w zakresie monitorowania i oceny zagrożeń, organizowanie pracy i nadzorowanie działalności powiatowego centrum zarządzania kryzysowego, utrzymywanie w stałej gotowości systemu wykrywania i alarmowania oraz systemu wczesnego ostrzegania ludności);
- Powiatowy Konserwator Zabytków⁷ oraz inspektor przy stanowisku Powiatowego Konserwatora Zabytków (prowadzenie postępowań administracyjnych oraz wydawanie należących do właściwości Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków decyzji, postanowień, opinii, przyjmowanie zgłoszeń dotyczących uszkodzenia bądź zniszczenia zabytku, prowadzenie kontroli w zakresie ochrony i ochrony nad zabytkami, opracowanie i aktualizacja powiatowego programu opieki nad zabytkami, uzgodnienie powiatowego planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych).

(akta kontroli str. 11-12, 41-58, 241-255)

W zakresie procedur wewnętrznych dotyczących realizacji zadań związanych z ochroną zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych, Sekretarz Powiatu wyjaśniła, iż *Starostwo posiada opracowany w 2023 r. Plan Operacyjny Funkcjonowania Powiatu Żagańskiego w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie pokoju wraz z załącznikiem - Tabelą Realizacji Zadań Operacyjnych*⁸. *Starostwo jest w trakcie aktualizacji Kart Realizacji Zadań Operacyjnych. Cały plan wraz z załącznikami jest dokumentem zastrzeżonym.*

Powiat zawarł z Komendantem Powiatowym Policji w Żaganiu oraz z Komendantem Powiatowym Państwowej Straży Pożarnej w Żaganiu porozumienia⁹ w sprawie

⁵ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁶ Uchwała Nr 1486.2022 Zarządu Powiatu Żagańskiego z dnia 29 grudnia 2022 r.

⁷ Osoba zajmująca to stanowisko jest absolwentem studiów na kierunku ochrona dóbr kultury o specjalności konserwatorstwo.

⁸ W tabeli uwzględniono m.in. zadania związane z ochroną zabytków w sytuacjach kryzysowych.

⁹ Porozumienia w sprawie współdziałania i wymiany informacji na administrowanym terenie w przypadku zaistnienia sytuacji kryzysowej zawarte zostały 30 września 2013 r.

współdziałania i ochrony informacji dotyczących zdarzeń kryzysowych (których obszar występowania i ich skutki obejmują teren Powiatu) dotyczących m.in.: zdarzeń ekstremalnych (huragan, gradobicie, itp.), katastrof budowlanych, pożarów lub innych zdarzeń w wyniku których zarządzono ewakuację osób lub mienia.

Powiat na podstawie porozumienia¹⁰ zawartego z Wojewodą Lubuskim przejął niektóre kompetencje realizowane przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, dotyczące ochrony zabytków położonych w granicach administracyjnych Powiatu Żagańskiego. Zadania powierzone ww. porozumieniem realizuje Starosta Żagański z upoważnienia którego działa Powiatowy Konserwator Zabytków.

(akta kontroli str. 13-26, 265-270)

W okresie objętym kontrolą Urząd dysponował informacjami o zabytkach zlokalizowanych na obszarze Powiatu. Starosta wskazała, iż wraz z utworzeniem stanowiska Powiatowego Konserwatora Zabytków w Żaganiu, zostały przekazane do Powiatu aktualne wykazy rejestru zabytków oraz wojewódzkiej / gminnych ewidencji zabytków z terenu Powiatu, a Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków na bieżąco informuje Starostwo o nowych wpisach do rejestru i ewidencji zabytków.

Według informacji będących w posiadaniu Starostwa, na obszarze Powiatu (stan na 31 grudnia 2023 r.) zlokalizowanych było 4.766 zabytków (w tym 2.601 wpisanych do rejestru zabytków, 4.605 ujętych w Wojewódzkiej ewidencji zabytków, z tego 2.164 ruchomych (odpowiednio: 2.164, 2.003), 739 nieruchomych (odpowiednio: 408, 739) oraz 1.863 archeologicznych (odpowiednio: 29, 1.863).

Najwięcej zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków zlokalizowanych na obszarze Powiatu stanowiło własność podmiotów prywatnych (143 zabytki), parafii oraz firm (86 obiektów), innych j.s.t. (52 obiekty) oraz Skarbu Państwa/państwowych jednostek organizacyjnych (39 obiektów). W przypadku pozostałych 83 zabytków nieruchomych Starostwo nie posiadało danych dotyczących ich właścicieli.

Sekretarz Powiatu wyjaśniła, że Powiatowy Konserwator wraz z utworzeniem stanowiska otrzymał dane liczbowe i adresowe, dotyczące rejestru i ewidencji zabytków. Wykazy nie zawierają danych dotyczących właścicieli zabytków i Powiat nie gromadzi takich danych. Dane dotyczące ilości zabytków oraz właścicieli ustalane są na bieżąco. Powiatowy Konserwator Zabytków w ramach prowadzonych postępowań korzysta z archiwum Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i uzupełnia dane z kart będących w posiadaniu LWKZ. Ponadto właściciele poszczególnych zabytków są ustalania w razie potrzeb przy prowadzonych postępowaniach administracyjnych.

(akta kontroli str. 273-275, 284-285)

Zabytki rejestrowe stanowiące własność Powiatu albo Skarbu Państwa w dyspozycji Starosty (stan na 31 grudnia 2023 r.) to:

- budynek Kolegium jezuickiego, obecnie Zespół Szkół Tekstylno-Handlowych w Żaganiu przy ul. Gimnazjalnej 13 – wpis do rejestru zabytków na podstawie decyzji z dnia 5 czerwca 1961 r.
- budynek Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Żaganiu, plac Orłąt Lwowskich 4 – wpis do rejestru zabytków na podstawie decyzji z dnia 10 września 2015 r.

¹⁰ Porozumienie z 29.11.2022 r. w sprawie powierzenia Powiatowi Żagańskiemu prowadzenia niektórych spraw z zakresu właściwości Wojewody Lubuskiego, realizowanych przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

- budynek Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych w Iłowej, ul. Pałacowa 1 – wpis do rejestru zabytków na podstawie decyzji z dnia 16 lipca 1958 r.
- kościół poewangelicki¹¹ w Lesznie Dolnym - wpis do rejestru zabytków na podstawie decyzji z dnia 30 marca 1965 r.
- brama przejazdowa, tzw. „Most miłości”, położona w Iłowej przy ul. Ogrodowej 1 - wpis do rejestru zabytków na podstawie decyzji z dnia 30 czerwca 2008 r.

(akta kontroli str. 286)

Stwierdzona
nieprawidłowość

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości:

OCENA CZĄSTKOWA

Starostwo zapewniło warunki organizacyjno-kadrowe, umożliwiające właściwe wykonywanie zadań w zakresie ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych, m.in. poprzez przypisanie obowiązków w tym obszarze poszczególnym komórkom organizacyjnym oraz zatrudniając Powiatowego Konserwatora Zabytków.

Starosta dysponował informacjami o liczbie zabytków zlokalizowanych na obszarze Powiatu, przy czym nie posiadał pełnej informacji o właścicielach wszystkich zabytków, co może utrudniać prowadzenie skutecznych działań na rzecz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

OBSZAR

2. Opracowywanie i aktualizowanie planów w zakresie ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych.

Opis stanu
faktycznego

2.1. W dokumentach strategiczno-planistycznych Powiatu, problematyka ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych nie była uwzględniana. W Strategiach Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Żagańskiego na lata 2015-2023¹² oraz 2024-2030¹³ ograniczono się jedynie do opisania najważniejszych zabytków (w części poświęconej turystyce) oraz zamieszczenia wykazu zabytków znajdujących się na terenie powiatu¹⁴.

Starostwo posiada dokument „Plan ochrony zabytków Powiatu Żagańskiego na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych” (dalej: *Plan ochrony zabytków*) opracowany we wrześniu 2019 r. Ww. plan uzgodniony został w dniu 20.10.2022 r. z Wojewodą Lubuskim¹⁵ oraz LWKZ, u którego pozostał jeden egzemplarz¹⁶.

Ww. dokument (opracowany przez pracowników Starostwa) spełniał wymogi określone w Instrukcji stanowiącej załącznik do rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych¹⁷ (dalej: *rozporządzenie w sprawie ochrony zabytków*). Opisano w nim m.in.: charakterystykę zasobów i rozmieszczenie zabytków na terenie Powiatu, a także wskazano potencjalne zagrożenia¹⁸ jakie mogą wystąpić oraz sposoby ochrony zabytków (wpisanie do rejestru zabytków, oznakowanie znakiem „Konwencji Haskiej”, uwzględnienie

¹¹ Obiekt stanowi własność Skarbu Państwa, zgodnie z art. 23 ust. 1 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2023 r. poz. 344, ze zm.) gospodaruje nim Starosta.

¹² Przyjętej na podstawie uchwały nr IV.2.2015 Rady Powiatu.

¹³ Przyjętej na podstawie uchwały nr XLIII.17.2024 Rady Powiatu.

¹⁴ Załącznik nr 4 do Strategii, w którym wskazano obiekty wpisane do Rejestru zabytków.

¹⁵ Jako właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze województwa.

¹⁶ Pismo ZK.4120.1.2023 z dnia 20 grudnia 2023 r.

¹⁷ Dz. U. Nr 212, poz. 2153.

¹⁸ Wskazane w § 3 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków, tj.: pożary, zatopienia, wichury, pioruny, awarie rurociągów, katastrofy budowlane związane z osunięciami gruntów, wybuchem gazu, naturalnym starzeniem się obiektów i dewastacją, rabunek, akty wandalizmu, demonstracje i rozruchy uliczne, ataki terrorystyczne, konflikty zbrojne

ochrony w planach zagospodarowania przestrzennego). Ponadto wskazano kwoty niezbędne do zabezpieczenia zabytków nieruchomych w razie sytuacji kryzysowych lub na wypadek konfliktu zbrojnego.

W okresie objętym kontrolą Plan ochrony zabytków był aktualizowany w 2023 r.¹⁹ natomiast odnośnie aktualizacji planu w 2024 r. (według stanu na 31 grudnia 2023 r.) Sekretarz Powiatu wyjaśniła, że (...) *do dnia 31 marca 2024 r nie wykreślono i nie wpisano do rejestru nowych zabytków. Nie było również zmian w punktach dotyczących sposobu współdziałania, powiadamiania, łączności oraz wykazu jednostek, instytucji. W związku z powyższym nie było żadnych zmian które wymagały by aktualizacji.*

(akta kontroli str. 107-167, 181-182, 273-275, 276, 277-278)

Powiatowy plan ochrony zabytków nie był udostępniany innym podmiotom, Starosta wyjaśniła, iż (...) *do chwili obecnej nie zgłosiły się jakiegokolwiek jednostki organizacyjne czy też służby (Policja, Straż Pożarna) o udostępnienie planu.*

(akta kontroli str. 273-275)

W okresie objętym kontrolą dla posiadanych przez Powiat zabytków (wykazanych w pkt. 1.2. niniejszego wystąpienia) opracowany i uzgodniony z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków został plan ochrony zabytków (dalej: *plan jednostkowy*)²⁰, dotyczący budynku Zespołu Szkół Ponadpodstawowych w Iłowej.

W przypadku Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Żaganiu, budynku Kolegium jezuickiego w Żaganiu oraz kościoła poewangelickiego w Lesznie Dolnym plany jednostkowe nie zostały sporządzone, co szerzej opisano w dalszej części wystąpienia, w sekcji „Stwierdzone nieprawidłowości”.

(akta kontroli str. 168-180, 265-270)

Starosta stosownie do wymogów określonych w § 4 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków uzgodnił siedem gminnych planów ochrony zabytków²¹ (w skład Powiatu wchodzi dziewięć gmin).

(akta kontroli str. 265-270)

Powiat posiadał dokument p.n. „Program Opieki nad zabytkami Powiatu Żagańskiego na lata 2021-2024”²². Ww. Program, którego opracowanie zlecono wykonawcy zewnętrznemu²³ zawierał cele²⁴ określone w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami²⁵ (dalej: *u.o.z.*). Został on

¹⁹ W 2023 r. dokonano trzech aktualizacji, dopisano dwa zabytki (Plac Klasztorny oraz dawny spichlerz w Żaganiu) oraz uzupełniono wykaz jednostek i instytucji przewidzianych do udzielania pomocy zabytkom w razie zagrożenia o Powiatowego konserwatora zabytków.

²⁰ O którym mowa w przepisie § 4 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków.

²¹ Żagań (gmina i miasto), Szprotawa, Małomice, Brzeźnica, Iłowa, Wymiarki.

²² Przyjęty uchwałą nr XXIV.8.2021 Rady Powiatu Żagańskiego z dnia 27 lipca 2021 r. Opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubuskiego z dnia 4 sierpnia 2021 r. pod pozycją 1686.

²³ Umowa o dzieło nr 2151.2.2020 z dnia 16.03.2020 r. na kwotę 18.450,00 zł brutto.

²⁴ Tj. m.in.: włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju; uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej; zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania; wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego; podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami; podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

²⁵ Dz. U. z 2022 r. poz. 840, ze zm.

pozytywnie zaopiniowany przez Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków²⁶.

W ww. dokumencie opisano stan dziedzictwa kulturowego Powiatu, jego słabe i mocne strony. W Programie wskazano również m.in. źródła²⁷ finansowania zadań realizowanych w ramach programu opieki nad zabytkami oraz przewidziano możliwość finansowania niektórych działań ze środków Powiatu²⁸, a także działania mające na celu zachowanie obiektów zabytkowych z terenu Powiatu zgodnie z zaleceniami konserwatorskimi (systematyczne przeprowadzanie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach stanowiących własność Powiatu, wsparcie finansowe – dotacje dla właścicieli zabytków na prace konserwatorskie, budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru).

Zgodnie z art. 87 ust. 5 u.o.z Zarząd Powiatu sporządzał co dwa lata sprawozdanie z realizacji Programu i przedstawiał Radzie Powiatu. Sprawozdanie z realizacji Programu za okres 2021-2022²⁹ zostały przedstawione Radzie Powiatu³⁰, a następnie przekazane do Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków³¹.

(akta kontroli str. 59-106, 183-188, 191-228, 240)

Stwierdzona
nieprawidłowość

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono poniższą nieprawidłowość.

Wbrew wymogom określonym w przepisie § 4 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków, nie opracowano jednostkowych planów ochrony dla trzech zabytków będących w posiadaniu Powiatu, tj. budynku Kolegium jezuickiego w Żaganiu przy ul. Gimnazjalnej 13, budynku Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Żaganiu, plac Orłąt Lwowskich 4 oraz kościoła poewangelickiego w Lesznie Dolnym.

Starosta wyjaśniła, iż: (...) w przypadku Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Żaganiu oraz Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Żaganiu opracowane plany ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych zostały przesłane do uzgodnienia z Lubuskim Konserwatorem Zabytków. W przypadku kościoła poewangelickiego w Lesznie Dolnym nie można udzielić jednoznacznej odpowiedzi dlatego nie został opracowany taki plan. Obiekt był kontrolowany przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w 2017 r. podczas zakończenia prac w postaci robót remontowo zabezpieczających i można jedynie domniemywać, że stan techniczny (ruina) w zamierzeniach gospodarującego nie wymagał w tamtym czasie opracowania dodatkowego planu na wypadek konfliktu zbrojnego.

Starosta Żagański niezwłocznie podejmie niezbędne czynności, najpóźniej do końca trzeciego kwartału br., zmierzające do opracowania takiego planu.

(akta kontroli str. 265-270, 273-275)

OCENA CZĄSTKOWA

Powiat opracował Plan ochrony zabytków Powiatu Żagańskiego na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, który został uzgodniony z wojewodą jako właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze województwa. Wbrew obowiązującym wymogom prawa nie opracowano jednostkowych planów ochrony

²⁶ Pismo Nr RZD.5120.2.2021 z dnia 19 maja 2021 r.

²⁷ M.in. dotacje udzielane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, WKZ, środki pochodzące z UE w ramach funduszy europejskich, środki własne samorządu terytorialnego.

²⁸ M.in. prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków.

²⁹ Sprawozdanie z realizacji Programu za rok 2019 przedstawiono Radzie Powiatu w dniu 18 czerwca 2020 r. i przekazano LWKZ.

³⁰ We wrześniu 2023 r.

³¹ Pismem nr AO.042.2.2023 z 27 listopada 2023 r.

zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla wszystkich zabytków będących w posiadaniu Powiatu. Powiat dysponował aktem prawa miejscowego dotyczącym problematyki zabytków, tj. powiatowym programem opieki nad zabytkami, a także prawidłowo sporządzał sprawozdania z jego realizacji.

OBSZAR

3. Realizacja zaplanowanych działań w zakresie ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych.

Opis stanu faktycznego

3.1. W latach 2019- 2024 nie wystąpiły sytuacje kryzysowe, które wpłynęły na zniszczenie zabytków, oraz nie wpłynęła żadna informacja / prośba o podjęcie działań w celu podjęcia działań związaną z ochroną zabytku. W związku z tym nie podejmowano prac dokumentacyjnych i konserwatorsko-zabezpieczających wskazanych w Planie ochrony zabytków dla Powiatu Żagańskiego na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

(akta kontroli str. 256-259, 265-270)

Szacunkowe nakłady finansowe niezbędne na przedsięwzięcia związane z ochroną zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych, zawarto w Planie Ochrony Zabytków na wypadek Konfliktu Zbrojnego i Sytuacji Kryzysowych, gdzie wskazano koszty zabezpieczenia dla 235 zabytków w łącznej kwocie 534.700,00 zł.

(akta kontroli str. 168-180, 265-270)

W okresie objętym kontrolą Powiat nie otrzymał dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane.

W latach 2019-2023 Powiat udzielił 11 dotacji na łączną kwotę 110.267,70 zł, z tego w roku:

- 2019 – pięć dotacji w łącznej kwocie 50.000,00 zł,
- 2022 – trzy dotacje w łącznej kwocie 30.267,70 zł,
- 2023 – trzy dotacje w łącznej kwocie 30.000,00 zł.

Wszystkie ww. dotacje udzielone zostały parafiom Rzymskokatolickim. Badaniem objęto pięć losowo wybranych dotacji udzielonych przez Powiat niżej wymienionym parafiom:

- 1) p.w. Matki Bożej Królowej Polski w Lesznie Górnym - prace konserwatorskie i restauratorskie ołtarza bocznego w kościele w Lesznie Dolnym – dotacja w kwocie 10.000,00 zł.
- 2) p.w. Nawiedzenia NMP w Żaganii – rewitalizacja zespołu Kalwarii Żagańskiej, remont dachu nad prezbiterium – dotacja w kwocie 10.000,00 zł.
- 3) p.w. Matki Bożej Królowej Polski w Lesznie Górnym - prace konserwatorskie i restauratorskie ołtarza głównego w kościele w Lesznie Dolnym – dotacja w kwocie 15.000,00 zł.
- 4) p.w. św. Andrzeja Apostoła w Jabłonowie – wykonanie posadzki w kościele – dotacja w kwocie 8.000,00 zł.
- 5) p.w. św. Marii Magdaleny w Brzeźnicy – wzmocnienie sklepienia nad północną stroną transeptu w kościele – dotacja w kwocie 10.000,00 zł.

Ww. dotacje zostały udzielone oraz rozliczone zgodnie z zapisami Uchwały Rady Powiatu Żagańskiego w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do

rejestr zabytków³², tj. m.in.: wnioskodawcy złożyli wnioski w terminach wskazanych w ogłoszeniach, zabytki znajdowały się na terenie powiatu żagańskiego oraz wpisane były do rejestru zabytków, przedmiot prac był zgodny z zapisami ww. uchwały, kwoty dotacji nie przekroczyły 50% wartości zadania, beneficjenci podpisali stosowne umowy z Zarządem Powiatu, a także złożyli sprawozdania z wykorzystania udzielonej dotacji wraz z dokumentacją źródłową (protokoły odbioru prac, poświadczony za zgodność z oryginałem kserokopie dowodów księgowych, potwierdzenia dokonania przelewów).

O udzielonych w latach 2019-2023 jedenastu dotacjach Starosta poinformował inne organy uprawnione do udzielania dotacji, tj.: Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, LWKZ, Sejmik Województwa Lubuskiego oraz właściwe rady gmin, zgodnie z zapisami określonymi w przepisie art. 82 ust. 3 u.o.z.

(akta kontroli str. 29-40, 229-239, 275, 279-280, 281-282)

Badanie dokumentacji źródłowej dotyczącej stanu technicznego trzech zabytków ujętych w rejestrze zabytków stanowiących własność Powiatu wykazało, że:

- każdy z zabytków posiadał założoną książkę obiektu budowlanego, o której mowa w przepisie art. 64 ust. 1 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane³³;
- przeprowadzone były corocznie kontrole (przeeglądy okresowe) stanu technicznego obiektów (zabytków), o których mowa w przepisie art. 62 ust. 1 pkt 1 ww. ustawy;
- w latach 2019-2023 każdy z ww. obiektów (zabytków) posiadał aktualne protokoły z kontroli 5-letnich, o których mowa w przepisie art. 62 ust. 1 pkt 2 ww. ustawy;
- instrukcje bezpieczeństwa pożarowego opracowano dla każdego użytkowanego obiektu (zabytku);
- stan techniczny użytkowanych obiektów (wg dokumentacji z przeglądów okresowych) określany był jako odpowiedni i dostateczny. W przypadku wszystkich użytkowanych obiektów wskazano, iż znajdują się w stanie technicznym zapewniającym bezpieczne użytkowanie;
- wskazane zalecenia dotyczyły m.in.: wymiany części okien, naprawy elewacji (budynek przy placu Orłąt Lwowskich 4), wykonania remontu dachu, elewacji, wymiany stolarki okiennej, częściowego ocieplenia stropu (budynek przy ul. Gimnazjalnej 13), odnowienia elewacji, remontu balkonu i gzymsu dachowego (budynek przy ul. Pałacowej 1 w Iłowej);

(akta kontroli str. 283)

W zakresie współpracy Starostwa z innymi służbami, organami instytucjami na rzecz ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych, Starosta wyjaśniła, iż nie przeprowadzano wspólnych ćwiczeń, kontroli, analiz ryzyk.

W Powiecie powołana została Powiatowa Grupa ds. Ochrony Zabytków. W skład Grupy wchodzi przedstawiciele: Komendy Powiatowej Policji, Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej, Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego oraz przedstawiciele Starosty Żagańskiego.

Zadania Grupy to m.in.: zbieranie informacji o aktualnym stanie zabytków wpisanych do rejestru i ewidencji zabytków, lustracja obiektów zabytkowych, dokonywanie oceny stanu zachowania nieruchomości obiektów zabytkowych w zakresie określonym

³² Uchwała Nr IX.4.2015 z dnia 30 września 2015 r.

³³ Dz. U. z 2024 r. poz. 725, ze zm.

przepisami prawa budowlanego, bezpieczeństwa przeciwpożarowego, zabezpieczenia przed przestępczością, ochroną na wypadek klęski żywiołowej.

Sekretarz Powiatu wyjaśniła, iż w latach 2017-2021 przeprowadzono 9 lustracji. W roku 2022 i 2023 nie udało się przeprowadzić lustracji wytypowanego obiektu (m.in. z powodu nieobecności właścicieli obiektu). Powiat Żagański w zakresie realizacji zadań dotyczących zarządzania kryzysowego prowadzi współdziałanie z Lubuskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, Wójtami, Burmistrzami, właścicielami zabytków, jednostkami organizacyjnymi oraz instytucjami kulturalnymi. Efekty tych działań osiągnięte zostaną w perspektywie wieloletniej. W latach 2019-2023 powiat Żagański nie współpracował z innymi służbami, organami, podmiotami na rzecz ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych.

W okresie objętym kontrolą Starosta Żagański nie kierował do właściwych organów zawiadomień związanych z czynami karalnymi dotyczącymi zabytków – z uwagi na brak zdarzeń kwalifikujących się do zawiadomień.

(akta kontroli str. 20-28, 265-270)

W zakresie przedsięwzięć o charakterze informacyjno-szkoleniowym dotyczących upowszechniania wiedzy o właściwej ochronie zabytków oraz zasadach prawidłowego postępowania na wypadek sytuacji kryzysowych, Sekretarz Powiatu wskazała, iż rozesłane zostały pisma do instytucji i osób prawnych posiadających tytuł prawny do zabytku, w tym gmin, jednostek spoza sektora finansów publicznych oraz prywatnych właścicieli informujące o procedurze znakowania znakiem informacyjnym „Zabytek Chroniony Prawem” i zachęcające do składania wniosków do Starosty Żagańskiego. W dniu 30 marca 2023 r., odbyła się polsko-niemiecka konferencja pt.: "Zabytki świadectwem wspólnego dziedzictwa historycznego pogranicza polsko-niemieckiego". Na konferencji wygłoszone zostały wykłady poruszające zagadnienia dotyczące zagrożeń dotyczących zabytków, zadań związanych z zabezpieczeniem zabytków przed degradacją oraz zachowaniem ich dla następnych pokoleń. W ramach priorytetu trzeciego Programu Opieki nad zabytkami Powiatu Żagańskiego w 2022r. stworzono produkt turystyczny pn. „Szlak architektury rezydencjonalnej powiatu żagańskiego”. Celem projektu “Szlak architektury rezydencjonalnej w powiecie żagańskim” jest stworzenie nowego produktu promocyjno-turystycznego oraz ścieżki edukacyjnej z zakresu historii i zabytków architektury. Pierwsza edycja szlaku zawiera 15 obiektów architektury rezydencjonalnej, położonych na obszarze różnych gmin powiatu żagańskiego i pochodzących z różnych okresów historycznych. Wydano publikację o szlaku architektury rezydencjonalnej. Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego Starosty Żagańskiego nie podejmowało przedsięwzięć o charakterze informacyjnym za pośrednictwem mediów czy jednostek oświaty. W ramach współpracy pomiędzy LWKZ, urzędami gmin oraz PCZK, w 2023 r. było zaplanowane szkolenie z inicjatywy LWKZ dotyczące opracowania planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Szkolenie zostało odwołane z uwagi na natłok obowiązków i wyjazdów terenowych pracownika odpowiedzialnego za szkolenia.

(akta kontroli str. 265-270)

Stwierdzona
nieprawidłowość

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Powiat podejmował działania zmierzające do poprawy stanu technicznego zabytków, Stan zabytków należących do Powiatu należy uznać za niezagrażający bezpiecznemu z nich korzystaniu. Pozytywnie należy ocenić przestrzeganie obowiązków wynikających z Prawa budowlanego względem posiadanych zabytków

(obiektów budowlanych). Pozytywnie należy również ocenić współpracę Powiatu z innymi służbami oraz instytucjami.

OBSZAR

4. Ochrona zabytków w sytuacjach kryzysowych.

Opis stanu faktycznego

Starostwo (Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego) powiadamiane jest o zaistniałych sytuacjach kryzysowych, które mają miejsce na administrowanym terenie (w tym także zabytków w obszarze ochrony zabytków), poprzez meldunek doraźny wysyłany przez dyżurnego Policji i PSP. Zdarzenia kryzysowe opisywane są w meldunku doraźnym i przesyłane w Centralnej Aplikacji Raportującej (CAR)³⁴.

W latach 2019 – 2024 (do czasu zakończenia kontroli NIK³⁵) na terenie Powiatu nie wystąpiły sytuacje kryzysowe dotyczące zabytków, pozostających w posiadaniu Starostwa, które skutkowałyby koniecznością podwyższenia gotowości. Nie wystąpiły również straty w zabytkach będących w posiadaniu Powiatu.

(akta kontroli str. 256-259, 265-270)

Stwierdzona nieprawidłowość

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Starostwo monitorowało możliwość wystąpienia zdarzeń niebezpiecznych, mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo mieszkańców i obiektów budowlanych. Powiat dysponował bieżącymi i pełnymi informacjami odnośnie potencjalnych zdarzeń mogących negatywnie oddziaływać na stan zabytków, przy czym w okresie objętym kontrolą nie wystąpiły sytuacje kryzysowe dotyczące takich obiektów lub skutkujące koniecznością podwyższenia gotowości.

OBSZAR

5. Realizacja wniosków pokontrolnych sformułowanych przez NIK.

Opis stanu faktycznego

W wystąpieniu pokontrolnym z 2018 r., skierowanym po kontroli pn. *Ochrona zabytków w województwie lubuskim na wypadek sytuacji kryzysowych*, NIK sformułowała trzy wnioski, tj.:

- 1) uzgodnienie Planu ochrony zabytków Powiatu Żagańskiego na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych z Wojewodą Lubuskim oraz jego bieżącą aktualizację zgodnie z zapisami rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków;
- 2) sporządzenie jednostkowych planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych stosownie do wymogów rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków;
- 3) informowanie o udzielonych dotacjach innych organów uprawnionych do udzielania dotacji zgodnie z przepisami u.o.z.

Zrealizowane zostały wnioski nr 1 i 3. Częściowo został wykonany wniosek odnoszący się do sporządzania jednostkowych planów ochrony zabytków.

(akta kontroli str. 168-180, 265-270)

Stwierdzona nieprawidłowość

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

³⁴ Zadania w tym zakresie wynikają z Zarządzenia Wojewody Lubuskiego z dnia 18 marca 2014 r w sprawie zasad i trybu informowania Wojewody lubuskiego o stanie bezpieczeństwa publicznego i sytuacjach kryzysowych występujących na terenie Województwa Lubuskiego.

³⁵ Tj. do dnia 18 lipca 2024 r.

OCENA CZĄSTKOWA

Pozytywnie należy ocenić wykonanie dwóch wniosków pokontrolnych tj. uzgodnienie Planu ochrony zabytków Powiatu Żagańskiego na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych z wojewodą lubuskim oraz informowanie o udzielonych dotacjach innych organów uprawnionych do udzielania dotacji.

Natomiast negatywnie należy ocenić brak pełnej realizacji wniosku pokontrolnego dotyczącego sporządzenia jednostkowych planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Należy mieć jednak na uwadze, że w przypadku dwóch obiektów proces sporządzania jednostkowych planów jest w toku. W przypadku obiektu dla którego nie rozpoczęto opracowania jednostkowego planu ochrony Starosta zadeklarowała działania zmierzające do jego sporządzenia.

IV. Wnioski

Wniosek

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujący wniosek:

Sporządzenie jednostkowych planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla wszystkich posiadanych zabytków, stosownie do wymogów rozporządzenia w sprawie ochrony zabytków.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Zielonej Górze. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosku

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Zielona Góra, dnia 18 lipca 2024 r.

Kontroler:

Tomasz Przybysz
specjalista kontroli państwowej

/podpisano kwalifikowanym podpisem
elektronicznym/

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Zielonej Górze

p.o. Wicedyrektor
Mariusz Kniat

/podpisano kwalifikowanym podpisem
elektronicznym/

